

Forunderlig oppførsel

Noen former for oppførsel har vi lært av kulturen vi lever i. Men hvordan kan vi vite hva som er arv og hva som er kultur – eller hva er en blanding av begge deler?

AV HANNE S. FINSTAD | PUBLISERT 1. JAN. 2017 | OPPDATERT 5. MARS 2020

En glad jente smiler og holder begge tomlene opp.

Foto: Shutterstock

I alle land oppfører folk seg forskjellig. Samtidig er noe likt. Vi smiler når vi er glade, vi gråter når vi er triste, og vi får rynker i pannen hvis vi grubler hardt. Møter vi noen vi kjenner, hever og senker vi øyenbrynene for å signalisere at de er venner.

Ren og syndfri

I mange kulturer og religioner vasker man seg med vann ikke bare for å rense hud og hår. Nei, man ser også for seg vann kan rense sjelen. Hvorfor er det slik, tro? Er det bare tilfeldig, eller er det en kobling som lett oppstår i hjernen vår? Det er mulig å undersøke saken.

Du trenger:

- frivillige forsøkspersoner, minst 20 stk.
- like mange blyanter som forsøkspersoner
- like mange våtservietter som forsøkspersoner
- to rom til å gjennomføre forsøket i
- 1–2 personer som kan lede forsøket i hvert rom
- ett ark til hver forsøksperson hvor det står følgende halvkrevne ord:
b_l, du_ke, v_ske, se_k, s_kkel

Slik gjør du

1. Del forsøkspersonene inn i to grupper som går inn på hvert sitt rom.
2. Den ene gruppa får i oppdrag å tenke på en god gjerning de har gjort.
3. Den andre gruppa får i oppdrag å tenke på noe galt de har gjort.
4. Gi dem tre minutter til å tenke på dette. Be dem konsentrere seg for å tenke tilbake til det verste eller beste de har gjort.
5. Deretter skal de fylle ut bokstavene de tror mangler på arket med halvkrevne ord.
6. Til slutt kan de velge en premie som takk for innsatsen. De kan velge mellom å få en våtserviett og en blyant. Not hva de velger.
7. Oppsummer resultatene. Finnes noen forskjeller? Var det flere som valgte å skrive «vaske» i stedet for veske bla dem som hadde tenkt på noe galt de hadde gjort? Var det flere av disse som valgte våtserviett som premie slik at kunne vaske seg? Det kan i så fall tyde på at vi dypt inni oss får behov for å rense oss når vi tenker på noe galt vi har gjort.

Illustrasjon av hva du trenger og hvordan du skal gjennomføre eksperimentet

Illustrasjon: Melkeveien Designkontor

Arvelig kroppsspråk?

Forskere i Israel har nylig studert ansiktsuttrykk hos 21 blinde og slektningene deres. De gransket også kroppsspråk. Slik ville de finne ut om disse bevegelsene er arvelige, eller om de skyldes at man hermer etter det man ser andre gjøre.

Selv om de blinde aldri hadde sett slektningene sine, hadde de ansiktsuttrykk og kroppsspråk som lignet andre i familien. Det tyder på at slike bevegelser delvis er arvelig.

Hva med deg? Har du arvet slike bevegelser fra familien din?

Du trenger:

- Frivillige som vil undersøke om de har arvet kroppsspråk og ansiktsuttrykk fra familien sin.
- Frivillige som vil være observatører i en familie. Dere kan for eksempel bytte på å observere og bli observert.

Slik gjør du:

1. Denne undersøkelsen kan gjøres på mange forskjellige måter. Kanskje dere burde begrense den til å studere noen bestemte bevegelser. Det kan være håndfakter, smil/latter, overraskelse, ganglag eller noe lignende.
2. Legg deretter en plan for hvordan dere skal få studert slike bevegelser hjemme hos hverandre. Vil dere f.eks. studere latter eller smil, må dere kanskje forberede noen vitser. Vil dere studere ganglag, må dere få familiemedlemmene gå. Vil dere studere ansikt som er overrasket, må dere overraske. Er det nok å se og følge med, eller trenger dere kamera eller video?
3. Oppsummer resultatene og diskuter hva dere kom fram til. Tyder resultatene på at bevegelser kan være arvelige? Hva er usikkert med undersøkelsen?

Å avsløre løgn

Kan vi se om noen lyver? Noen forskere mener vi kan det. I et forsøk tok de for eksempel bilder av personer som spilte et spill. Noen av personene jukset, og da disse bildene ble vist til andre mennesker, klarte de å avsløre juksemerkene bare ved å se på bildene. Kan du avsløre løgn og jukse?

Du trenger:

- Frivillige forsøkspersoner som vil forsøke å avsløre løgn.

Slik gjør du:

1. Legg en plan der dere både kan oppføre dere sannferdig og jukse/lyve mens forsøkspersonene ser på. Det kan for eksempel være et spill der det er mulig å jukse. Eller dere kan samle inn noen fantastiske historier hvor noen er sanne, mens andre er rent oppspinn.
2. Gjennomfør planen og få forsøkspersonene til å registrere hva de mener er sannferdig, og hva de mener er løgnaktig. Få dem også til å tenke igjennom hva som får dem til å tro at noe er sant og noe annet er løgn.
3. Oppsummer resultatene. Klarte forsøkspersonene å avsløre løgnene? Hvordan klarte de i så fall det?

KRLE OG HISTORIE MAT OG HELSE MENNESKEKROPPEN EKSPERIMENT

Meldinger ved utskriftstidspunkt 4. april 2025, kl. 14.25 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.